

Kararsızlık Ölçeğinin Geliştirilmesi*

Feride Bacanlı**

ÖZET

Bu çalışmada kararsızlık sorunu olan bireylerin nasıl karar verdiklerini ölçmek için bir ölçek geliştirilmesi amaçlanmıştır. Kararsızlık Ölçeği (KÖ), karar kuramcılarının ve kararsızlık konusunu araştıran bazı araştırmacıların görüşlerine dayanılarak geliştirilmiştir. Araç 29 maddeden oluşmaktadır. İki alt ölçeği olan Likert tipi bir ölçektir. Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları 861 üniversite öğrencisinden elde edilen veriler üzerinde yapılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliliğini belirlemek için faktör analizi yapılmıştır. Ayrıca, geçerliği için KÖ ile Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeği'nden elde edilen puanlar arasındaki korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. KÖ'nin güvenilirlik çalışmaları, madde-toplam korelasyonları, iç tutarlık katsayıları ve ölçeğin puan değişmezliği hesaplanarak yapılmıştır. Geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarına ilişkin bulgular KÖ'nin geçerli ve güvenilir bir araç olduğunu göstermektedir.

Ölçeğin psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin verilebileceği tüm alanlarda kararsızlık sorunu olan bireylerin nasıl karar verdiklerinin belirlenmesinde kullanılabileceği belirtilmiştir.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Kararsızlık, karar stratejileri, Kararsızlık Ölçeği, geçerlik, güvenilirlik.

SUMMARY: *The Development of Indecivness Scale*

In this study, developing a scale was proposed to measure how decision people decide. Indecivness Scale was developed according to views of decision and some researchers who investigated indecisiveness subject. Scale is composed of 29 items. It is a Likert type scale and has two subscales. The scale was applied on

861 university students for validity and reliability analysis. Factor analysis was done to determine construct validity of the scale. Also, for validity, Indecivness Scale and State-Trait Anxiety Scale were given to the students, and correlation coefficient was calculated by the means of each scale scores. Item-total correlation, Alfa correlation and the scale score stability were computed for reliability analysis. Findings about reliability and validity of the scale indicated that indecisiveness scale was a valid and reliable instrument.

It was suggested that indecision scale would be used defining how indecisive people decide in all area of counseling and guidance.

KEY WORDS: *Indecivness, decision-making strategies, Indecivness Scale, validity, reliability.*

GİRİŞ

Karar vermeyle ilgili kuramsal görüşlerde ve araştırmalarda bireylerin etkili karar vermelerinin kendilerinin ve diğerlerinin yaşamını daha doyumlu hale getireceği ve etkili karar verme yöntemlerinin öğretilebileceği ileri sürülmektedir (Tyler, 1961; Wroom, 1964; Gelatt, 1978; Gati, 1986; Kromboltz ve ark., 1986). Etkili karar verme yöntemlerinin öğretilmesinde psikolojik danışma ve rehberlik (PDR) alanına düşen görev oldukça önemlidir. Çünkü PDR'nin temel amacı bireylerin sağlıklı kişilik geliştirmelerine ve karar verme sorunlarına yardımcı olmaktır. Bu nedenle PDR alanında çalışanların etkili karar verme yöntemlerini ve bunların nasıl öğretilebileceğini bilmeleri gerekmektedir. Bireylere etkili karar verme yöntemlerinin öğretilmesi için her şeyden önce, bireysel karar verme sürecinin incelenmesi ve bu sürecin gerisindeki dinamiklerin ortaya çıkarılması gerekmektedir. Bu nedenle bireylerin nasıl karar verdiklerini belirlemek

*V. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde (15-17 Eylül 1999) bildiri olarak sunulmuştur.

**Yrd.Doç.Dr., G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

amacıyla ölçme araçları geliştirilmiştir. Bu ölçme araçlarını geliştirme çalışmalarında karar verme durumlarında bireylerin mantıklı, sistematik, içtepisel, bağımlı, aşırı titiz davranma, erteleme, kararsızlık gibi strateji veya stilleri kullandıkları belirlenmiştir (Dinklage, 1967; Harren ve ark., 1978; Payne, Bettman ve Johnson, 1993). Bu stratejilerden hangisinin uygun ya da etkili karar verme için istendik, hangisinin istenmedik olduklarını belirleyen araştırmalar da yapılmıştır (Rubinton, 1980; Blustein, 1987; Ann, 1989; Meier, 1991). Bu araştırmalardaki kuramsal açıklamalar genel olarak değerlendirildiğinde, mantıklı (sistematik) karar verme stratejisinin en uygun ve etkili bir karar için en istendik, kararsızlık stratejisinin en istenmedik strateji olduğu belirtilmektedir.

Günümüzde bazı karar kuramcıları karar stratejileri konusunda kararsızlık olgusunu ayrı bir alan olarak ele alıp incelemektedirler. Kararsızlıkla ilgili kuramsal görüşlerde kararsızlığın kaçınılması gereken bir durum olduğu belirtilmektedir. Kararsızlık stratejisini benimseyen bireyler de karar veren ancak verdikleri karardan hoşnut olmayan yani kararından rahatsızlık duyan bireyler olarak tanımlanmaktadır. Kararsızlık stratejisini benimseyen birey de aslında kendisine en uygun kararı verme çabası içindedir. Bu nedenle ilk verilen karar uygun olmadığında, bu bireylerin daha zor bir süreç olan "tekrar karar vermeye" cesaretlendirilmeleri gerektiği ileri sürülmektedir (Holland ve Holland, 1977; Lucas ve Epperson, 1990; Allison ve ark., 1990). Ancak kararsızlık sorunu olan bireyler arasında karar verme sürecinde gösterilen davranışlar ve yaşanan duygular bakımından farklar olduğu gözlenmektedir. Yani bu bireylerin karar verme sürecinde birbirlerinden farklı davranışlar gösterdikleri ve farklı duygular yaşadıkları gözlenmektedir. Kararsızlık sorunu olan bireylerin karar verme sürecinde gösterdikleri davranışlar ve yaşadıkları duygular arasındaki farkların ya da benzerliklerin (kararsızlık örüntülerinin) belirlenmesinin onların nasıl karar verdiklerinin anlaşılmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir. Bunun için de kararsızlık sorunu olan bireylerin nasıl karar verdiklerini ölçecek bir ölçme aracına ihtiyaç duyulmaktadır. Çünkü, kararsızlık sorunu olan bireylerin nasıl karar

verdiklerinin belirlenmesi onlara götürülecek hizmetlerin plânlaması bakımından gereklidir.

Kararsızlıkla ilgili literatür incelendiğinde kararsızlık sorunu olan bireylerin nasıl karar verdiklerini ölçmeyi amaçlayan bağımsız bir ölçme aracına rastlanmamıştır. Konuyla ilgili araştırmalarda karar stratejileri ölçekleri kullanılarak bu ölçeklerde kararsızlık stratejisini benimseyen bireyler ele alınıp, kararsızlık sorunu ya bir "kişilik özelliği" ya da "karar vermemiş olma halini gösteren geçici bir durum" olarak ele alınıp incelenmiştir (Solomone, 1982; Mc Avliffe, 1991; Graef, Wells, Hyland ve Muchinsky, 1985; Phillips ve Bruch, 1988; Larson ve ark., 1988).

Ülkemizde karar stratejilerini ölçmek amacı ile ilgili kültürümüze uygun ölçme aracı Kuzgun (1992) tarafından geliştirilmiştir. Kuzgun'un Karar Stratejileri Ölçeği birbirinden bağımsız karar stratejilerini ölçen dört alt ölçekten oluşmaktadır. Bunlar; mantıklı, içtepisel, bağımsız ve kararsızlık stratejileridir. Kararsızlık alt ölçeği kararsızlık stratejisini benimseyen bireylerin belirlenmesinde kullanılmaktadır. Bu alt ölçekten alınan yüksek puan kararlılık, düşük puan ise kararsızlık düzeyini ölçmektedir. Ancak kararsızlık alt ölçeği kararsızlık sorunu olan bireylerin nasıl karar verdiklerini ölçmemektedir. Karar Stratejileri Ölçeği ülkemizde bireylerin karar verme stratejilerini ölçmek amacıyla çeşitli araştırmalarda ve uygulamada kullanılmakta ve gerekli ihtiyacı karşılamaktadır (Demirbaş, 1992; Sinangil, 1993; Eldeleklioğlu, 1999; Ersever, 1996).

Güçray (1996) tarafından Türkçe'ye uyarlaması yapılan "Karar Verme Davranışları Ölçeği" (Decision Behavior Questionnaire; Radford ve ark. 1993) ise karar vermede özsaygı, stres ve karar verme stillerini ölçmektedir.

Bu araştırmada kararsızlık sorunu olan bireylerin nasıl karar verdiklerini yani kararsızlık örüntülerini ve kararsızlık düzeylerini ölçmeye yönelik Kararsızlık Ölçeği (KÖ) geliştirilmeye çalışılmıştır. Geliştirilen ölçeğin kararsızlık sorunu olan bireylere götürülecek hizmetlerde kullanılabileceği düşünülmektedir.

YÖNTEM

Örneklem

Bu araştırmanın örneklemini 1999 yılı ilkbaharında Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören 470 kız ve 391 erkek olmak üzere 861 lisans öğrencisi oluşturmaktadır. Bu öğrenciler 17-21 yaşlar arasındaki ilköğretime ve ortaöğretime matematik, fen, sosyal alanlarında öğretmen yetiştiren bölümlerde, sınıf öğretmenliği, özel eğitim öğretmenliği ve eğitim bilimleri bölümlerinde öğrenim gören tüm sınıf düzeylerindeki öğrencilerdir. Kararsızlık Ölçeği (KÖ)'nin deneme formu bu 861 öğrenciye uygulanmıştır.

KÖ'nün Kuramsal Temeli : KÖ, karar kuramcılarının (Gelatt, 1962; Katz, 1996; Dinklage, 1967; Kromboltz ve Sorenson, 1974; Buck ve Daniels, 1985; Gati, 1986) ve kararsızlık konusunu inceleyen bazı araştırmacıların (Holland ve Holland, 1977; Lucas ve Epperson, 1990 ; Allison ve ark., 1992) görüşleri temel alınarak geliştirilmiştir. Karar kuramcılarının göre kararsızlık da karar verme durumunda benimsenen mantıklı, sezgisel, bağımlı gibi bir karar verme davranışıdır. Çünkü kararsızlığı benimseyen birey de aslında kendisine en uygun karar verme çabası içindedir. Ancak bu bireyler verdikleri karardan hoşnut olmayan, değiştirmek isteyen bireylerdir. Kararsızlık sorunu olan bireylerin karar verme sürecinde birbirlerinden farklı davranışlar göstererek ve farklı duygular yaşayarak karar verdikleri gözlenmektedir. Bu gözlemler kararsızlık sorunu olan bireylerin karar verirken gösterdikleri davranışlar ve yaşadıkları duygular bakımından farklılaştıklarını düşündürmektedir. KÖ bu düşüncelerden yola çıkılarak geliştirilmiştir.

KÖ'nün Maddelerinin Geliştirilmesi : KÖ'nün madde havuzu içerik analizi tekniği yoluyla oluşturulmuştur. İçerik analizi, insanların söyledikleri ve yazdıklarının açık talimatlara göre kodlanarak nicelleştirilmesi-sayılaştırılması süreci olarak tanımlanabilir. Özünde yazılan veya söylenenlerin kategorileştirilmesi ve ne sıklıkla olduklarını saymak

yatar (Balcı, 1995). İçerik analizi aşağıda anlatılan aşamalarda gerçekleştirilmiştir.

Kararsızlık sorunundan yakınan veya kararsız olarak tanınan 17 kız ve 14 erkek olmak üzere 31 lisans öğrencisi ile bireysel görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde öğrencilere 35 karar verme durumunu içeren bir soru listesi verilmiştir. Öğrencilerden bu durumların her birinde nasıl karar verdiklerini yani karar verirken hangi davranışları yaptıklarını ve yaşadıkları duyguları yazarak anlatmaları istenmiştir. Öğrencilerden elde edilen bu yazılı veriler üzerinde içerik analizi yapılmıştır. Analizde önce bir karar verme durumu ele alınıp bu duruma 31 öğrencinin verdiği cevaplar (ifadeler) incelenerek bunların hangi ortak elemanları içerdikleri yani kaç kategoride toplandıkları saptanmıştır. Sonra bu kategorilerdeki ifadelerin frekansları alınmıştır. En fazla frekansa sahip ifadeler bu karar verme durumunda nasıl karar verildiğini anlatan ifadeler olarak kabul edilmiştir. Bu işlemler 35 karar verme durumunun hepsi için ayrı ayrı yapılmıştır. Bu 35 karar verme durumuna verilen cevaplardaki ifadelerin karar verirken gösterilen davranışlar ve yaşanan duyguların içeriklerine göre 23'er kategori oluşturdukları görülmüştür.

Birinci kategoride: "Karar verirken bütün seçenekler hakkında bilgi toplamama rağmen en uygun seçeneğin hangisi olduğuna yine de karar veremem", "En basit şeyler hakkında bile karar verirken günlerce düşünürüm", "Karar verirken kaygılanırım" ve benzeri ifadelerdir. Bu ifadelerdeki ortak elemanlar; karar verme sürecinde araştırma, inceleme yapmaya çok zaman ayırmak, kararı kesinleştirmede çok sıkıntı çekmek, kaygı yaşamak, verilen karardan vazgeçmek ve benzerleridir. Dolayısıyla birinci kategorideki bu ortak elemanlara dayanılarak bu tür ifadelerin "Araştırmacı Kararsızlık"ı betimledikleri söylenebilir.

İkinci kategoride: "karar verirken uzun uzun düşünmek yerine hemen karar veririm, olmazsa da değiştiririm", "Seçenekler hakkında araştırma yapmak bana zahmetli geldiğinden o anda en hoşuma gideni seçerim, olmazsa da değiştiririm", "Düşünmek için

zamanım olsa bile kararımı hemen verip kurtulurum, olmazsa da vazgeçerim” ve benzeri 80 ifade bulunmaktadır. Bu ifadelerdeki ortak elemanlar, birinci kategoridekilerin tersine bir an önce karar verip kurtulmak, verilen karardan hemen vazgeçmek ve benzerleridir. Dolayısıyla ikinci kategorideki bu ortak elemanlara dayanılarak bu ifadelerin “*Aceleci Kararsızlık*”ı betimledikleri söylenebilir.

Üçüncü kategoride : “Karar verirken başım, midem, karnım ağrır”, “Karar verirken elim ayağım birbirine dolaşır”, “Karar vermeme gerektiren ortamlardan bir yolunu bulup kaçmaya çalışırım”, “Kararımı benim yerime başkalarının vermesini isterim” ve benzeri 20 ifade bulunmaktadır. Bu üçüncü kategorideki ifadelerin kararsızlık konusunda yapılan araştırmalarda “*Kronik Kararsızlık*”ı betimleyen ifadeler oldukları belirtilmektedir (Radford, Mann ve Kalvey, 1986). Klinik gözlemler ve vak’a çalışmaları da bu görüşleri desteklemektedir. Fuqua ve Hartman (1983) kronik kararsızlığın psikolojik işlev bozukluğunun sonucunda oluştuğunu, yıllar boyu devam ettiğini ve daha uzun süreli bir psikoterapi müdahalesi gerektirdiğini ileri sürmektedirler. Araştırmanın giriş bölümünde de açıklandığı gibi, bu araştırmada tanımlanan kararsızlık, karar verme durumunda benimsenen mantıklı, sezgisel gibi karar verme davranışlarından birisidir. Kararsızlığı benimseyen bireyler de kendilerine en uygun kararı verme çabası içindedirler. Bu bireyler karar veren ancak verdikleri karardan vazgeçen ya da hoşnut olmayan bireylerdir. Dolayısıyla “*Kronik Kararsızlık*” bu ölçek geliştirme çalışmasına alınmamıştır. Kronik kararsızlığın ileride incelenmesi düşünülmektedir.

İçerik analizi sonuçlarının kuramsal açıklamaların yapıldığı bölümde ileri sürülen kararsızlık sorunu olan bireyler arasında karar verme sürecinde gösterilen davranışlar ve yaşanan duygular bakımından farklar olduğuna ilişkin gözlemleri desteklediği görülmektedir. İçerik analizi sonucunda elde edilen birinci ve ikinci kategorilerdeki 170 ifadeden KÖ’nün maddelerini geliştirmede yararlanmak üzere bir madde havuzu oluşturulmuştur. Bu madde havuzundaki ifadelerden yarar-

lanılarak “*Araştırmacı Kararsızlık*” ve “*Aceleci Kararsızlık*”ı betimleyen 39’ar madde geliştirilerek KÖ’nin 78 maddeden oluşturulan bir formu oluşturulmuştur. Bu form PDR alanında çalışan beş uzmanın görüşüne sunulmuştur. Uzmanların maddelerin kararsızlığı betimleyip betimlemedikleri konusundaki görüşleri doğrultusunda (en az üç uzmanın reddettiği madde) ölçekteki maddelerden 8’i çıkarılmıştır. Bazı maddelerin ifadelerinde değişiklikler yapılmıştır. Bu düzenlemelerden sonra 70 maddeden oluşan KÖ deneme formu oluşturulmuştur. Ölçekteki maddeler beş basamaklı “Likert tipi” (A: Hiç uygun değil, B: Pek uygun değil, C: Biraz uygun, D: Uygun, E: Çok uygun) bir dereceleme ölçeği şeklinde ifade edilmiştir. Bu maddeler A: 1 - B: 2 - C: 3 - D: 4 - E: 5 şeklinde puanlanmıştır. Ölçeğin deneme formundan alınan en yüksek puan 350, en düşük puan ise 70’tir.

KÖ’nün geçerlik çalışmaları için, faktör analizi ile yapı geçerliliği incelenmiştir. Ayrıca üniversite öğrencilerinin KÖ’nden ve Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeği (Öner ve LeCompte, 1985)’nden aldıkları puanlar arasındaki ilişkiye bakılmıştır.

KÖ’nün güvenilirliği için, iç tutarlılık katsayıları (cronbach alpha) ölçeğin alt ölçeklerinin ve tümünün madde toplam korelasyonları ve testin tekrarı yöntemi ile kararlılık katsayıları hesaplanmıştır.

BULGULAR VE YORUM

A. KÖ’nün Geçerliğine İlişkin Bulgular ve Yorum

KÖ’nün yapı geçerliğini belirlemek için faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi bir ölçekteki maddelerin birbirini dışta tutan daha az sayıda faktöre ayrılıp ayrılmadığını anlamak amacıyla yapılır. Bu araştırmada faktör analizinde KÖ’nün tek boyutlu olup olmadığı Temel Bileşenler Analizi ile test edilmiştir. Ölçeğin birbirinden ilişkisiz faktörlere ayrışması beklentisi de Varimax dik döndürme tekniği uygulanarak incelenmiştir.

Faktör analizi çalışmasına geçilmeden önce örneklemdaki 861 öğrenciden oluşan veri tabanında kayıp değerlerin olup olmadığı, analizlerden çıkarılacak kişilerin bulunup bulunmadığı ve maddelerin çarpıklık değerleri incelenmiştir. Ölçekteki beş maddenin çarpıklık katsayılarının 1.000 değerini geçtiği görülmüştür. Bu durumda faktör analizini yürütebilmek için ölçek maddelerinden oluşturulan korelasyon matrisinde eş doğrusallık sorunu ile karşılaşılabileceği onun için bu soruna neden olan maddelerin analizlerden çıkarılması gerektiği (Tabachnick ve Fidell, 1996) düşüncesiyle bu beş madde ölçekten çıkarılarak faktör analizi çalışmaları 65 madde üzerinden yapılmıştır. Örneklemdaki 150 öğrencinin Mahalanobis uzaklık değerleri açısından, çok değişkenli analizler için uç değerlere (ki-kare (65):112.317; $p < .001$) sahip olduğu saptanmıştır. Bu kişiler örneklemden çıkarılarak örneklemdaki öğrenci sayısı 390 kız ve 321 erkek öğrenci olmak üzere 711'e düşmüştür.

Yukarıdaki işlemlerden sonra faktörleri belirlemek amacıyla Temel Bileşenler Analizi ve her faktöre düşen yüksek ağırlıklı değişkenleri minimize etmek için de Varimax dik döndürme tekniği uygulanmıştır. Bu uygulamalar sonucunda ölçekteki maddelerin eigen değerleri 1.00'in üzerinde olan 12 faktörde toplandığı görülmüştür. Bu 12 faktör toplam varyansın % 57'sini açıklamıştır. Kuramsal açıklamalarda ölçek maddelerin en fazla iki faktörde toplanması düşünüldüğünden bundan sonra iki faktörlü çözüm aranmasına karar verilmiştir. Tekrarlanan işlemler sonunda ölçekteki maddelerin iki faktörde toplandığı görülmüştür. Bu iki faktörlü çözüm teorik olarak da uygun görülmüştür.

Faktör analizi sonuçlarını değerlendirebilmede temel ölçüt, ölçekte yer alan ve değişkenlerle faktörler arasındaki korelasyonlar olarak yorumlanan faktör yükleridir. Faktör yüklerinin yüksek olması, değişkenin söz konusu faktör altında yer aldığı göstergesi olarak düşünülür. Bu çalışmada iki faktörlü çözümde faktörlere yüklenen maddeler belirlenirken maddelerin yüklendiği faktördeki yüklerinin en az .40 ve buldukları faktördeki yük değerleriyle diğer faktördeki yük değerleri arasındaki farkın ise en az .30 ve daha yukarı olması esas alınmıştır. Böylece faktörler arasındaki bağımsızlığı

artırılmasına çalışılmıştır. Bu değerler esas alındığında birinci faktörde 20, ikinci faktörde ise 9 madde kalmıştır. Bu iki faktördeki maddelerin yüklendikleri faktördeki yüklerinin en az .50 ve buldukları faktördeki yük değerleriyle diğer faktördeki yük değerleri arasındaki farkın ise .35 ve daha yüksek değerler olduğu görülmüştür. Yapılan analizler sonucunda kalan 29 maddenin faktör analizi sonuçları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1- KÖ Faktör Analizi Sonuçları

Madde	Faktörler	
	I. Fak.	II. Fak.
1	.759	
2	.754	
3	.722	
4	.713	
5	.708	
6	.682	
7	.666	
8	.655	
9	.649	
10	.646	
11	.646	
12	.644	
13	.633	
14	.630	
15	.626	
16	.624	
17	.593	
18	.551	
19	.544	
20	.517	
21		.734
22		.731
23		.681
24		.673
25		.655
26		.633
27		.630
28		.620
29		.542

KÖ'nün faktör analiziyle belirlenen iki faktörüne maddelerin özellikleri esas alınarak I.Faktör'e "Araştırmacı Kararsızlık", II. Faktör'e "Aceleci Kararsızlık" adları verilmiştir. Bu bulgular KÖ'nün birbirinden ilişkisiz iki alt ölçekten oluşacağı beklentisini desteklemektedir. KÖ'deki Faktör 1 ve 2'deki maddelerin özdeğerleri, açıklanan varyans yüzdeleri Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2- KÖ Faktörlerinin Açıkladıkları Varyans Yüzdeleri ve Özdeğerleri

Faktör	Özdeğer	Açıklanan Varyans
1	8.62	29.72
2	4.24	14.62
Toplam	12.86	44.34

Tablo 2'de görüldüğü gibi iki faktörün açıkladıkları toplam varyans % 44.34'dür. Bunun % 29.72'si birinci faktörden, % 14.62'si ikinci faktörden kaynaklanmaktadır.

B. KÖ'nün Güvenilirliğine İlişkin Bulgular

KÖ'nün güvenilirlik çalışması için iç tutarlılık katsayıları (Cronbach alpha) hesaplanmıştır. 20 maddeden oluşan Araştırmacı Kararsızlık Alt Ölçeği'nin iç tutarlılık katsayısı alfa : .93 ve 9 maddeden oluşan Aceleci Kararsızlık Alt Ölçeği'nin iç tutarlılık katsayısı alfa : .84 ve 29 maddelik tüm ölçek için iç tutarlılık katsayısı alfa : .92 bulunmuştur. Bu bulgular ölçeğin tutarlı olduğunun bir göstergesidir. Ayrıca alt ölçeklerin ve ölçeğin tümünün madde toplam korelasyonlarına bakılmıştır. Birinci alt ölçeğin madde toplam korelasyonları .48 ile .73, ikinci alt ölçeğin madde toplam korelasyonları .47 ile .61, tüm ölçekte ise 27 ile .69 arasında dağılmaktadır. Bu bulgular maddelerin gerek alt ölçeklerle gerekse ölçeğin tümüyle anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu ve önemli katkı sağladıklarını göstermektedir.

KÖ'nün kararlılık anlamındaki güvenilirliği için KÖ, 121 üniversite öğrencisinden oluşan bir gruba 21 gün ara ile iki kez uygulanarak test-tekrar test yöntemiyle güvenilirlik katsayıları hesaplanmıştır. Bu kararlılık katsayıları Araştırmacı Kararsızlık için .77 bulunmuştur.

Aceleci Kararsızlık için .63 bulunmuştur. Bu kararlılık katsayısının Araştırmacı Kararsızlık Ölçeği'ne ilişkin kararlılık katsayısına göre daha düşük çıkması bu alt ölçekteki madde sayısının az (dokuz madde) olmasından kaynaklanmış olabilir. Ölçeğin tümü için kararlılık katsayısı .75 bulunmuştur. Bu bulgular ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir. KÖ'nin güvenilirlik çalışmalarıyla ilgili iç tutarlılık katsayıları, kararlılık katsayıları ve madde-toplam puan korelasyonlarının ranjları ve bu çalışmalara katılan öğrenci sayıları (N) Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3- KÖ'nin İç Tutarlılık Katsayıları, Kararlılık Katsayıları ve Madde-Toplam Puan Korelasyon Ranjları ve N sayıları

	I. Alt Ölçek Araştırmacı Kararsızlık	II. Alt Ölçek Aceleci Kararsızlık	Toplam
Madde Sayısı	20	9	29
N	671	671	671
Mad. Top. Kor. Ranjı	.48-.73	.47-.61	.27-.69
N	684	690	671
İç Tutarlılık Katsayısı	.93	.84	.92
N	121	121	121
Kararlılık Katsayısı	.77	.63	.75

KÖ ve Durumluk-Süreklilik Kaygı Ölçeğinden Alınan Puanlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Locas ve Epperson (1988;1990) iki yıl arayla tekrarladıkları araştırmalarında beş tip mesleki kararsız öğrenci grubunun kararsızlık ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmaların bulguları kararsızlık düzeyi arttıkça kaygı düzeyinin de arttığını ya da tersi yönde bir ilişkinin olduğunu göstermiştir. Larson, Heppner ve Seaworth (1988)'de araştırmalarında durumluk-süreklilik kaygı ile kararsızlık arasında benzer ilişkileri bulmuşlardır. Kısacası kararsızlıkla ilgili araştırmalarda da kaygının önemli bir değişken olduğu görülmektedir.

Karar stratejilerini ölçme araçlarını geliştirme çalışmalarında da özellikle kararsızlık stratejisini benim-

seyen bireylerin kararsızlık ve kaygı düzeyleri arasında doğrusal ilişkiler bulunmuştur. Bu nedenlerle zamanla mesleki kararsızlıkla ilgili ölçme araçlarını geliştirirken kaygının bir geçerlik ölçütü olarak incelendiği görülmektedir (ACDM: Harren ve ark. 1978, CDMSE: Taylor ve Betz, 1983, CDS : Osipow ve Reed, 1985, VDS : Jones, 1989).

Yukarıda ki araştırmalarda ileri sürülen görüşlere dayanılarak bu araştırmada da KÖ'nün geçerlik çalışması için 184 üniversite öğrencisinin (95 kız ve 89 erkek) KÖ ve Durumluk - Sürekli Kaygı Ölçeği (Öner ve LeCompte, 1985)'nden aldıkları puanlar arasındaki ilişkiler incelenmiştir. KÖ ve Durumluk-Sürekli Kaygı ölçeği arasındaki ilişkiyi gösteren katsayılar Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4- KÖ ile Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeği Arasındaki İlişkiyi Gösteren Katsayılar

n=184	Kararsızlık Ölçeği Tümü	Araştırmacı Kararsızlık	Aceleci Kararsızlık
Durumluk Kaygı	.27**	.28**	.10
Sürekli Kaygı	.53**	.57**	.16*

**p<.01, *p<.05

Tablo 4'te görüldüğü gibi KÖ ve Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeği'nden elde edilen puanlar arası korelasyon katsayıları incelendiğinde;

a) KÖ'nün tümünden elde edilen puanlarla Durumluk Kaygı (r: .27; p<.01) ve Sürekli Kaygı (r: .53; p<.01) ölçeklerinden elde edilen puanlar arasında anlamlı fakat çok güçlü olmayan ilişkiler vardır. *Araştırmacı Kararsızlık'la* Durumluk Kaygı (r: .28; p<.01) ve Sürekli Kaygı (r: .57; p<.01) ölçeklerinden elde edilen puanlar arasında da anlamlı ilişkiler vardır. Bu bulgular kararsızlıkla ilgili araştırmalardaki bulgulara benzemektedir (Lucas ve Epperson, 1988; 1990 ; Larson ve ark., 1988). Bu bulgular aynı zamanda özellikle *Araştırmacı Kararsızlık'ı* ölçen maddelerdeki ifadelerle uyum içindedir. Çünkü araştırmacı kararsızlığı benimseyen bireyler karar vermeleri gereken konuyla ilgili herşeyi iyice araştırıp inceledikten sonra karar verdiklerini, bu süreç boyunca kaygı yaşadıklarını ancak verdikleri kararlardan hoşnut kalmadıklarını ifade etmektedirler.

b) *Aceleci Kararsızlık'la* Sürekli Kaygı (r: .16; p<.05) arasında anlamlı fakat güçlü olmayan ilişki vardır. Ancak *Aceleci Kararsızlık'la* Durumluk Kaygı arasındaki ilişki (r: .10) anlamlı düzeyde değildir. Aceleci Kararsızlığı benimseyen bireylerin sürekli kaygılarının anlamlı düzeye ulaşması durumluk kaygılarının ise anlamlılık düzeyine ulaşmaması aslında beklenen bulgulardır. Çünkü *Aceleci Kararsızlığı* ölçen maddeler incelendiğinde; bu tür kararsızlığı benimseyen bireyler bir an önce karar verip kurtulmak istediklerini bir bakıma karar verme sürecini uzatmaktan kaçtıklarını ancak daha karar aşamasındayken "*olmazsa kararlarını değiştirmek istediklerini*" ifade etmektedirler. Dolayısıyla Aceleci Kararsızlığı benimseyen bireylerin durumluk kaygıdan ziyade sürekli kaygı yaşamaları doğal görünmektedir. Bu bulguların kararsızlıkla ilgili araştırmaların bulgularına benzememesinin nedenini şöyle açıklamak mümkündür; kararsızlıkla ilgili araştırmalarda ve ölçek geliştirme çalışmalarında karar verirken kararsızlık sorunu olan bireylerin kararsızlık düzeyleri ile kaygı düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelendiği kararsızlık düzeyi arttıkça kaygı düzeyinin de arttığı ya da tersi bulguların ortaya çıktığı görülmektedir. Bu araştırmada geliştirilen KÖ ile kararsızlık sorunu olan bireylerin karar verme sürecinde gösterdikleri davranışlar ve duygular bakımından farklılaşmış farklılaşmadıklarının (yani kararsızlık örüntülerinin belirlenmesi) ve kararsızlık düzeylerinin ölçülmesi amaçlanmaktadır. Nitekim araştırma bulguları kararsızlık sorunu olan bireylerin karar verme sürecinde gösterdikleri davranışlar ve yaşadıkları duygular bakımından birbirlerinden farklılaştıklarını (Araştırmacı ve Aceleci Kararsızlık olmak üzere ayrıştıklarını) ortaya koymuştur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada elde edilen bulgulara dayanılarak KÖ'nün kararsızlık sorunu olan bireylerin nasıl karar verdiklerinin yani kararsızlık örüntülerinin belirlenmesinde ve kararsızlık düzeylerinin ölçülmesinde geçerli ve güvenilir bir araç olduğu söylenebilir.

Ölçeğin güvenilirliğini incelemek amacıyla hesaplanan iç tutarlık katsayıları; Araştırmacı Kararsızlık Alt Ölçeği: .93, Aceleci Kararsızlık Alt Ölçeği: .84 ve KÖ'nün tümü : .93 bulunmuştur. Puan değişmezliğinin sınındığı test-tekrar test yöntemi sonuçları; Araştırmacı Kararsızlık : .77, Aceleci Kararsızlık : .63 ve KÖ'nün

tümü : .75 bulunmuştur. Ayrıca KÖ'nün tümünün ve alt ölçeklerinin madde toplam korelasyonlarına bakılmıştır. Ölçeğin tümünde madde toplam korelasyonları : .27 ile .69, Araştırmacı Kararsızlık : .48 ile .73 ve Aceleci Kararsızlık : .47 ile .61 arasında dağılmaktadır. Bu bulgular maddelerin gerek alt ölçeklerle gerekse ölçeğin tümüyle anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu ve önemli katkı sağladığını göstermektedir. Güvenilirlik çalışmasıyla ilgili bu bulgular KÖ'nün güvenilir bir araç olduğunu göstermektedir.

871 üniversite öğrencisinden oluşan bir örneklem üzerinde KÖ'nün yapı geçerliğini belirlemek için yapılan faktör analizinde ölçek maddeleri iki faktörde toplanmıştır. Birinci faktör (Araştırmacı Kararsızlık: 20 madde) toplam varyansın % 29.72'sini, ikinci faktör (Aceleci Kararsızlık : 9 madde) %14.62'sini açıklamaktadır. KÖ'nün tümü 29 maddeden oluşmaktadır. Faktör analizi sonuçları araştırmanın kuramsal temelinde ileri sürülen kararsızlık sorunu olan bireylerin karar verme sürecinde gösterdikleri davranışlar ve yaşadıkları duygular bakımından farklılaşacakları yani farklı kararsızlık örüntülerinin olacağı görüşünü desteklemiştir.

Ölçeğin geçerliğiyle ilgili bir diğer inceleme ilgili literatürde de yapıldığı gibi Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeği'nden elde edilen puanlar arasındaki korelasyon katsayıları hesaplanarak yapılmıştır. Bulunan korelasyon değerleri KÖ'nün hali hazır geçerliğinin bir kanıtı olarak değerlendirilebilir. Çünkü KÖ'nün tümü ve Araştırmacı Kararsızlık Alt Ölçeği'nden ve Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeklerinden elde edilen puanlar arasında çok güçlü olmasa da anlamlılık düzeyine ulaşabilen ilişkiler vardır. Bu bulgular hem ilgili literatürdeki bulgulara (Lucas ve Epperson, 1988; 1990; Larson ve ark., 1988; Harren ve ark., 1978; Jones, 1985; Taylor ve Betz, 1983) benzemektedir. Hem de Araştırmacı Kararsızlık Ölçeği'ndeki maddelerde betimlenen kararsızlık ile uyum içindedir. Araştırmacı Kararsızlık'ı benimseyen bireyler uzun inceleme ve araştırmalar yaptıktan, uzun ve kaygılı bir karar verme sürecinden sonra karar verdiklerini fakat verdikleri karardan hoşnut olmadıklarını ifade etmektedirler. Aceleci Kararsızlık Ölçeği'nden ve Sürekli Kaygı Ölçeği'nden elde edilen puanlar arasındaki ilişkinin pek güçlü olmasa da anlamlılık düzeyine ulaştığı ancak aynı ölçekle Durumluk Kaygı Ölçeği'nden elde edilen puanlar arasındaki ilişkinin

anlamlılık düzeyine ulaşmadığı bulunmuştur. Bu bulgular ilgili literatürdeki bulgulara benzemektedir. Ancak bulgular bir yandan Aceleci Kararsızlık Ölçeği'ndeki maddelerle uyum içindedir, öte yandan da bu araştırmada geliştirilen KÖ'nün amacı ile bağdaşmaktadır. Çünkü, bu araştırmada kararsızlık sorunu olan bireylerin karar verme sürecinde gösterdikleri davranışlar ve yaşadıkları duygular bakımından farklılaşabilecekleri görüşü ileri sürülmüştür. Bu bulgular ileri sürülen görüşleri desteklediği gibi aynı zamanda ölçeğin geçerliğine ilişkin bir kanıt olarak da değerlendirilebilir.

Günümüzde politik bilimlerde, endüstride, ekonomide, eğitimde alan ve meslek seçiminde etkili karar verme davranışının bireylere öğretilmesi gittikçe önem kazanmaktadır. Bireylere etkili karar verme davranışını öğretmek ve onların nasıl karar verdiklerini belirlemek ise PDR'nin temel amaçlarından biridir. Bu nedenle KÖ'nün kararsızlık sorunu olan bireylerin kararsızlık örüntülerini tanımada, etkili karar verme becerilerini öğrenmeye yönelik amaçlar belirlemede danışman ve danışanlara yardımcı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca, KÖ'nün karar verme konusunun araştırıldığı alanlarda da yardımcı olacağı beklenmektedir.

Kararsızlıkla ilgili literatürde kararsızlık iki şekilde incelenmektedir. "Kararsızlık" ya bir özellik olarak incelenmektedir. Ya da "karar vermemiş olmak" geçici bir durum olarak ele alınıp incelenmektedir. Kararsızlığın geçici bir durum olarak ele alınıp incelendiği bir araştırmada belirli bir meslek seçimi kararı vermemiş öğrencilerin içinde buldukları durumun bu öğrencilerin kendileriyle veya iş dünyasıyla ilgili sınırlı bilgiye sahip olmalarından kaynaklandığı görülmüştür. Bir kişilik özelliği olarak kararsızlık, kendine güvenmeme, tercih edilen seçeneklerde engellerin algılanması ve açık olarak tanımlanmış bir kimliğin olmaması gibi kişilik özellikleriyle ilişkilendirilmiştir (Salomone, 1982; Mc Auliffe, 1991). Bu bulgulara dayanılarak KÖ'nün Benlik Tasarımı Ölçeği, Rotter'in İç-Dış-Denetim Odağı Ölçeği ve Hacettepe Kişilik Envanteri'nin Duygusal Kararlılık ve Kendine Gerçekleştirme alt ölçekleri ile ilişkisini inceleyen araştırma başlatılmıştır. Bu araştırmanın bulgularının KÖ'nün geçerliği ile ilgili yeni kanıtlar getireceği beklenmektedir.

KAYNAKLAR

- Allison, S.T., Jordan, A.M.R. ve Yeats, C.E. (1992). A cluster-analytic approach toward identifying the structure and content of human decision making. *Human Relations*, 45 (1), 49-71.
- Ann, A.B. (1989). Vocational decision making: characteristics of high and low achieving academically gifted high school students. *Dissertation Abstracts International*, 50 (5), 1208-A.
- Blustein, D.L. (1987). Decision-making styles and vocational maturity: an alternative perspective. *Journal of Vocational Behavior*, 30, 61-71.
- Demirbaş, H. (1992). Suçlu ve suçlu olmayan ergenlerin karar verme davranışlarının karşılaştırılması (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, Ankara.
- Dinklage, L.B. (1967). Adolescent choice and decision-making, monograph 2 A, *Studies of Adolescents in Secondary Schools*, Publications Office, Cambridge, Harvard School of Education.
- Eldeleklioglu, J. (1996). Karar stratejileri ile ana-baba tutumları arasındaki ilişki. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, Cilt: 11, Sayı : 11, 7-13.
- Ersever, Ö.H. (1996). Karar verme becerileri kazandırma programının ve etkileşim grubu deneyiminin üniversite öğrencilerinin karar verme stilleri üzerindeki etkileri (Yayınlanmamış Doktora Tezi). A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Fuqua, D.R., Newman, J.L. ve Seawort, T.B. (1988). Empirical support for the differential diagnosis of career indecision. *Career Development Quarterly*, 36, 364-373.
- Gati, I. (1986). Making career decisions-a sequential approach. *Journal of Counseling Psychology*, 33 (4), 408-417.
- Gelatt, H.B. (1962). Decision-making: a conceptual frame of reference for counseling. *Journal of Counseling Psychology*, 9 (3), 240-245.
- Gelatt, H.B. (1989). Positive uncertainty: a new decision-making framework for counseling. *Journal of Counseling Psychology*, 36, 252-256.
- Graef, M.I., Wells, D.L. ve Hyland, A.M. (1985). Life history antecedents of vocational indecision. *Journal of Vocational Behavior*, 27, 276-297.
- Güçray, S. (1998). KDÖ-Karar Verme Davranışları Ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliği. *Ç.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (14): 60-68.
- Harren, V.A., Kass, R.A., Tinsley, H.E.A. ve Moreland, J.R. (1978). Influence of sex role attitudes and cognitive styles on career decision making. *Journal of Counseling Psychology*, 25 (5), 390-398.
- Holland, J.L. ve Holland, J.E. (1977). Vocational indecision: More evidence and speculation. *Journal of Counseling Psychology*, 24, 404-415.
- Jones, L.K. (1989). Measuring a three-dimensional construct of career indecision among college students: a revision of the vocational decision scale-the career decision profile. *Journal of Counseling Psychology*, 36 (4), 477-486.
- Krumboltz, J.D., Kinnier, R.T., Rude, S. Scherba, D.S. ve Hamel, D.A. (1986). Teaching a rational approach to career decision making: who benefits most? *Journal of Vocational Behavior*, 29, 1-6.

- Kuzgun, Y. (1992). Karar Stratejileri Ölçeği: geliştirmesi ve standardizasyonu. VII. **Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları**, Türk Psikologlar Derneği, Ankara, 161-170.
- Larson, L., M., Heppner, P.P., Ham, T. ve Dugan, K. (1988) Investigating multiple subtypes of career indecision through cluster analysis. **Journal of Counseling Psychology**, 35, 439-446.
- _____ (1998). Investigating multiple subtypes of career indecision through cluster analysis. **Journal of Counseling Psychology**, 35 (4), 439-446.
- Lucas, M.S. ve Epperson, D.L. (1988). Personality types in vocationally undecided students. **Journal of College Student Development**, 29, 460-466.
- Lucas, M.S. ve Epperson, D.L. (1990). Types of vocational undecidedness: a replication and refinement. **Journal of Counseling Psychology**, 37 (4), 382-388.
- McAuliffe, G.J. (1991). Assessing and treating barriers to decision making in career classes. **The Career Development Quarterly**, 40, 82-92.
- Meier, S.T. (1991). Review, vocational behavior, 1988-1990: vocational choice, decision-making career development interventions, and assesment. **Journal of Vocational Behavior**, 131-181.
- Mendonca, J.D. ve Siess, T.F. (1976). Counseling for indecisiveness: problem-solving and anxiety management training. **Journal of Counseling Psychology**, 23 (4), 339-347.
- Osipow, S.H. ve Reed, R. (1985). Decision making style and career indecision outcome: what contributes to client gain? **Journal of Counseling Psychology**, 35, 447-462.
- Öner, N. ve LeCompte, A. (1985) **Durumluk Sürekli Kaygı Envanteri El Kitabı**. Boğaziçi Üniversitesi Yayınları. No: 333.
- Pequette, L. ve Kida, T. (1988). The effect of decision strategy and task complexity on decision performance. **Organizational Behavior and Human Decision**, 41, 128-142.
- Payne, J.W., Bettman, J.R. ve Johnson, E.J. (1993). **The Adaptive Decision Maker**, Cambridge University Press: New York, 330.
- Philips, S.D. ve Bruch, M.A. (1988). Shyness and dysfunction in career development. **Journal of Counseling Psychology**, 35, 159-165.
- Radford, M.H.B., Mann, L. ve Kalucy, R.S. (1986). Psychiatric disturbance and decision-making. **Australian and New Zeland Journal of Psychiatry**, 20, 210-217.
- Rubinton, N. (1980). Instruction in career decision making and decision making styles. **Journal of Counseling Psychology**, 27 (6), 581-588.
- Salamone, P.R. (1982). Difficult cases in career counseling II: the indecisive client. **The Personnel and Guidance Journal**, 60, 496-500.
- Sinangil, H.K. (1992). Yönetici adaylarında karar verme ile kaygı ilişkileri. VII. **Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları**, Türk Psikologlar Derneği, Ankara. 171-177.
- Tabachnick, B.G. ve Fidell, L.S. (1996). **Using Multivariate Statistics** (3rd ed.) New York: Harper Collins College Publishers.
- Taylor, K.M. ve Betz, N.E. (1983). Applications of self-efficacy theory to the understanding and treatment of career indecision. **Journal of Vocational Behavior**, 22, 63-81.
- Tyler, L.E. (1961). **The Work of the Counselor** (Second Ed.), Appleto-Century-Crofts, Inc.: New York, 327.
- Wromm, V.H. (1964). **Work and Motivation**. New York: Wiley.